

Landshypotek Bank

Lantbrukspanelen 2022:

En osäker tid

Så balanserar lantbrukaren risker och möjligheter

Inledning

Hur hanterar svenska lantbrukare den osäkra tid vi lever i? Vad har de för strategier för att möta prissvängningar, högre kostnader och ett nyckfullt klimat? Vad är deras känsla och syn på sitt företagande? Och var hämtar de kunskap och kraft? Det är frågor som står i fokus i den här omgången av Lantbrukspanelen från Landshypotek Bank.

2022 är ett år då världen präglats av ökad osäkerhet. Krig i vår nära omvärld. Ökade priser på el och drivmedel har eldat på inflationen som i sin tur dragit med sig räntorna upp. För svenskt lantbruk har de kraftiga kostnadsökningarna på grundläggande insatsvaror ökat riskerna i verksamheten. Samtidigt har höjda avsalupriser plussat på intäkterna för många. 2022 har även gett en generell god skörd.

Lantbrukare har i tusentals år hanterat osäkerheter. Vädrets nyckfullhet. Politisk och ekonomisk turbulens. Dagligen ställs denna yrkeskår inför faktorer och händelser de inte kan styra över. Hur lyckas svenska lantbrukare hitta balanspunkten i tillvarons konstanta vågspel av risker och möjligheter?

I årets Lantbrukspanel har drygt 100 lantbrukare gett sina svar på hur de tänker och vilka överväganden de gör i sina verksamheter.

Sammantaget visar Lantbrukspanelen att svenska lantbrukare generellt är skickliga på att i sitt företagande möta utmaningar och ta vara på möjligheter. De ser också övervägande positivt på sin roll som lantbrukare och att de verkar i en framtidsbransch – livsmedelsförsörjningen klassas numera som samhällskritisk.

Vad svarade Lantbrukspanelen?

Fortsatt positiv känsla som lantbrukare, men andelen har minskat.

Trots det utmanande omvärldsläget fortsätter en klar majoritet, ungefär 7 av 10, i panelen att ha en positiv känsla som lantbrukare. Men andelen som är positiv har nu sjunkit. Panelens nuvarande känsla går att jämföra med den som rådde under den svåra torkan 2018.

Entreprenörskapet är tjusningen. Nästan 4 av 10 i panelen svarar att den största tjusningen med att vara lantbrukare är entreprenörskapet. Även svaren på andra frågor återspeglar en stark känsla av entreprenörskap. Hit hör känslan av att själv kunna styra över sin verksamhet och att även kunna se risker som möjligheter, vilket 4 av 10 svarat.

Livsmedelsförsörjning och framtidsbransch. På frågan vad som bäst överensstämmer med den känsla som man har som lantbrukare i en tid av ökad osäkerhet svarar över hälften att det är att livsmedelsförsörjningen blir allt viktigare och att man befinner sig i en framtidsbransch.

Entreprenörskapet är också framträdande när lantbrukarna beskriver sitt företagande i en tid av ökad osäkerhet. Hit hör känslan av att själv kunna styra över sin verksamhet och att även kunna se risker som möjligheter, vilket 4 av 10 svarat.

Riskspridning. Lantbrukarna har flera olika metoder för att hantera ökade risker. Det går inte att säga att de har begränsat sig till endast EN och samma strategi, i stället framträder en bred palett av åtgärder för att reducera de riskerna.

Hållbarhet handlar om klok hushållning av resurser. Vad betyder hållbarhet för lantbrukarna i deras verksamhet? Över 8 av 10 i panelen svarar att det handlar om att på ett klokt sätt ta vara på de resurser som finns på platsen och i företaget.

Familj och branschkollegor är lantbrukarnas främsta bollplank när det gäller strategi. Familjen är också där de flesta hämtar kraft för att orka, även om det är tufft.

Om rapporten

Data och underlag till den här rapporten har samlats in via enkät och intervjuer genomförda under november 2022. Enkäten har besvarats av 111 lantbruksföretagare i Sverige som ingår i Landshypotek Banks Lantbrukspanel. Fråga 13 har till följd av ett tekniskt problem endast 51 svarande, men resultatet är ändå tydligt.

Om Lantbrukspanelen

Lantbrukspanelen är en återkommande svarspanel där huvudsakligen större, drivna och engagerade lantbruksföretagare runt om i landet ingår. Paneldeltagarna får här möjligheten att ge uttryck för vad de tycker, tänker och känner kring aktuella branschfrågor och hur det är att vara företagare inom de gröna näringarna. Undersökningen är inte och gör inte anspråk på att vara statistiskt säkerställd, men ger en bild av – en känsla för – stämnings- och känsloläget inom lantbruket.

Slutsatser

Några panelsvar sticker tydligt ut i den här omgången av Lantbrukspanelen:

- 1. Läget i lantbruket:** En fortsatt klar majoritet har en positiv känsla i sin roll som lantbrukare, men det märks att vi är inne i mer osäkra tider. Andelen har minskat jämfört med tidigare paneler.
- 2. Lantbrukarna hanterar osäkerhet och risk genom en bredd av strategier och sätt att jobba på.**
- 3. Entreprenörskapet löper som en röd tråd genom panelens svar.**
- 4. Hållbarhet handlar mycket om att använda sina resurser på ett klokt och effektivt sätt.**

Läget i lantbruket:

Klar majoritet fortsatt positiv känsla, men andelen har minskat

Trots det utmanande omvärldsläget fortsätter en klar majoritet, ungefär 7 av 10, i panelen, att ha en positiv känsla som lantbrukare. Men andelen som är positiv hösten 2022 är lägre jämfört med i tidigare Lantbrukspaneler. Noterbart är att denna lägre nivå är densamma som efter den stora torkan 2018. 2022 har samtidigt gett en generellt god skörd, och högre avsalupriser har bidragit till att kompensera för kostnadsökningar.

Känslan i rollen som lantbrukare?

Andelen positiva svar år för år

- **2018:** 6,3 av 10
- **2018:** 7 av 10 (rapporten togs fram månaderna efter rekordtorkan 2018)
- **2019:** 8 av 10
- **2020 vår:** 7,4 av 10
- **2020 höst:** 8,3 av 10
- **2021:** 8,5 av 10
- **2022:** 7 av 10

En bredd av strategier – inte alla ägg i en korg

Lantbrukarna har inte bara en utan flera strategier och sätt för att hantera osäkerhet. Det gäller såväl hur man möter ekonomisk osäkerhet som hur man jobbar med risker i vardagen. Bredden av tillvägagångssätt är också kännetecknande för hur lantbrukarna hanterar vädrets nyckfullhet. Differentieringen inom lantbruket är bra för oss samhälle, noterar Helena Hansson, professor på SLU. Variation och mångfald gör oss mindre

sårbara och skapar mer robusta livsmedelskedjor. Det är bra att det inte ser likadant ut överallt. Varje lantbrukare besitter unik kunskap och erfarenhet om vad som fungerar utifrån platsens och gårdens förutsättningar.

Så hanteras ekonomisk osäkerhet. Att följa upp budget; differentiera inriktning på verksamhet och intäktsströmmar; fördela inköp över tid; jobba med lagringskapacitet. Dessa är samtliga generella strategier som lantbrukspanelen svarar att de tillämpar för att möta en mer osäker omvärld och tillvaro.

Så minimeras risker i vardagen. Samma mönster av variation ser vi när det gäller det mer konkreta dagliga arbetet – det vill säga hur lantbrukarna jobbar med att minimera risker i sin vardag. Inget enskilt konkret sätt dominerar. Man använder sig av planer och verktyg. Sköter växtodling, djur och skog för att motverka sjukdomar och skador samt för att hålla god produktivitet. Underhåller maskiner och inventarier.

Så hanteras vädrets makter. Likaså är paletten bred för hur panelen svarar att de hanterar vädrets nyckfullhet: Man differentierar grödor och trädslag; har maskinkapacitet för att kunna utföra odlingsmoment under tidsmässigt smalt odlingsfönster; underhåller dräneringar och vägar.

Så förhåller man sig till dagens osäkra läge. Lantbrukspanelen svarar att man utvärderar såväl inköp av insatsvaror som försäljningen produkter; följer upp kassaflödet mer frekvent än tidigare; funderar och diskuterar mer om alternativa praktiska vägval i verksamheten; kör på som vanligt och håller fast vid den långsiktiga strategin; håller koll på riskerna men ser också möjligheterna.

En grön entreprenör

Entreprenörskapet löper som ett tydligt och starkt tema genom panelens svar. Oavsett om det handlar om känsla, strategi och synen på osäkerhet. Den största tjusningen med att vara lantbrukare är att vara entreprenör. Trots en osäker omvärld har man en stark känsla av att styra själv. Och samtidigt som tillvaron har blivit mer osäker innebär risk också möjligheter.

Hållbarheten är nära

Platsens förutsättningar är också tongivande i lantbrukspanelens syn på hållbarhet. Panelens dominerande svar på frågan vad hållbarhet innebär för företaget och verksamheten är: Att ta vara på de resurser som finns på platsen och i företaget på ett klokt och effektivt sätt. Panelen ser alltså att det nära och lokala är vägen till hållbarhet.

Bollplank, kraftkällor och var man lär sig nytt

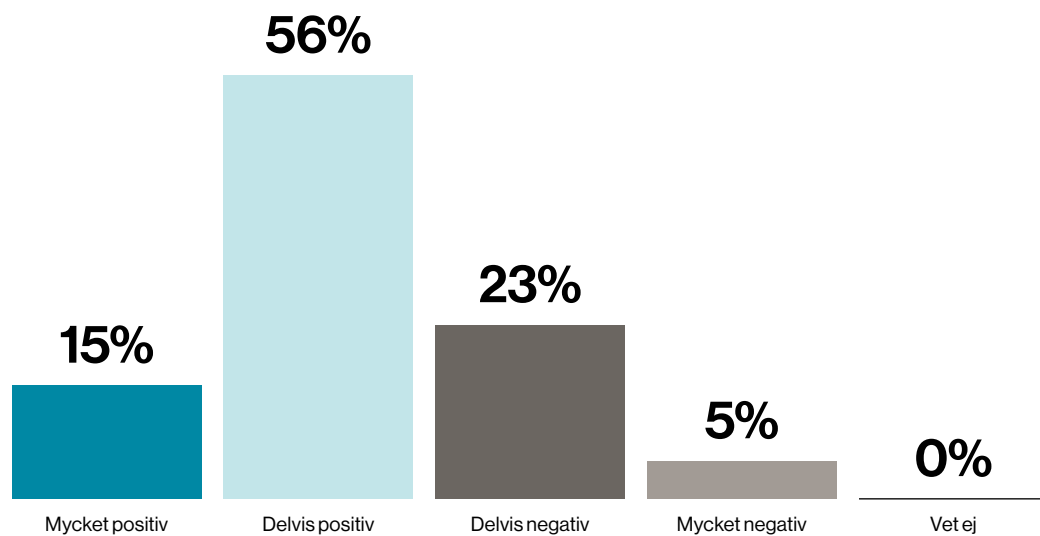
Familjen dominerar när det kommer till vilka man helst bollar strategi och tankar med kring vägval och prioriteringar. Men här finns även grannar och kollegor.

Kunskapsöverföring mellan generationer.

Vad kan den ena generationen lära av den andra i mötet med utmaningar och synen på tillvaron? Två områden där panelen främst ser att de äldre kan lära av de yngre: Att ta vara på digitaliseringens möjligheter samt att utveckla nya verksamheter och våga tänka nytt.

Att se på risker som en naturlig del av att vara företagare, och som du behöver ha en strategi för att möta. Samt att ta vara på den kompetens som finns inom branschnätverk. Där tycker panelen att de yngre lantbrukarna kan lära av de äldre.

Vilken känsla har du just nu i din roll som lantbrukare?

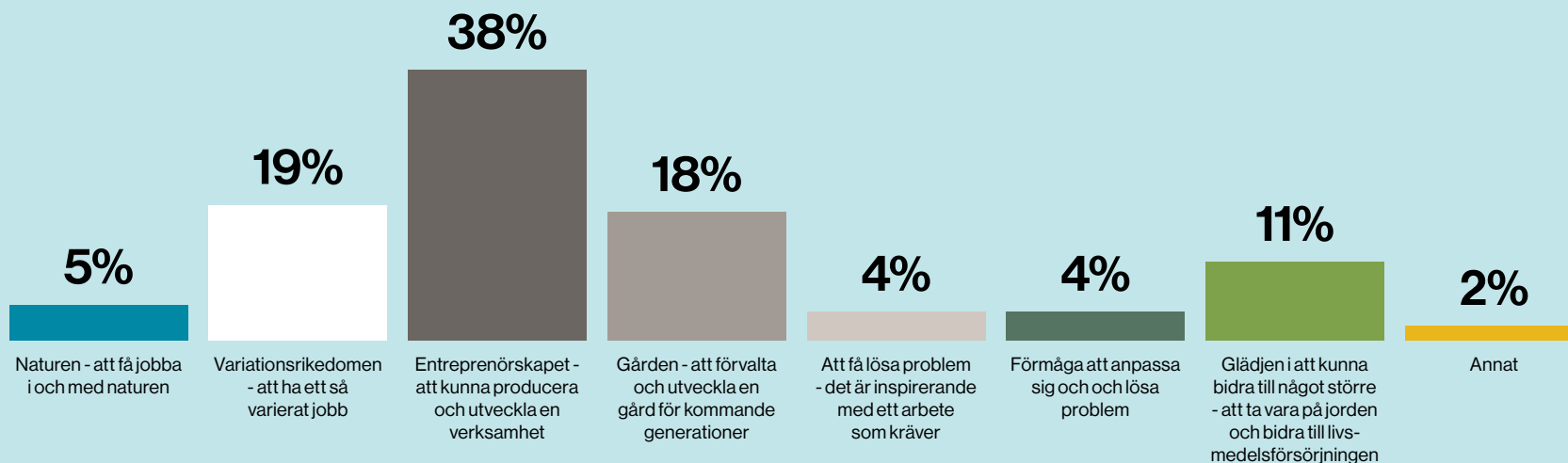

7 av 10 lantbrukare har en mycket eller delvis positiv känsla till sin roll som lantbrukare.

Vad är den största tjusningen med att vara lantbrukare?

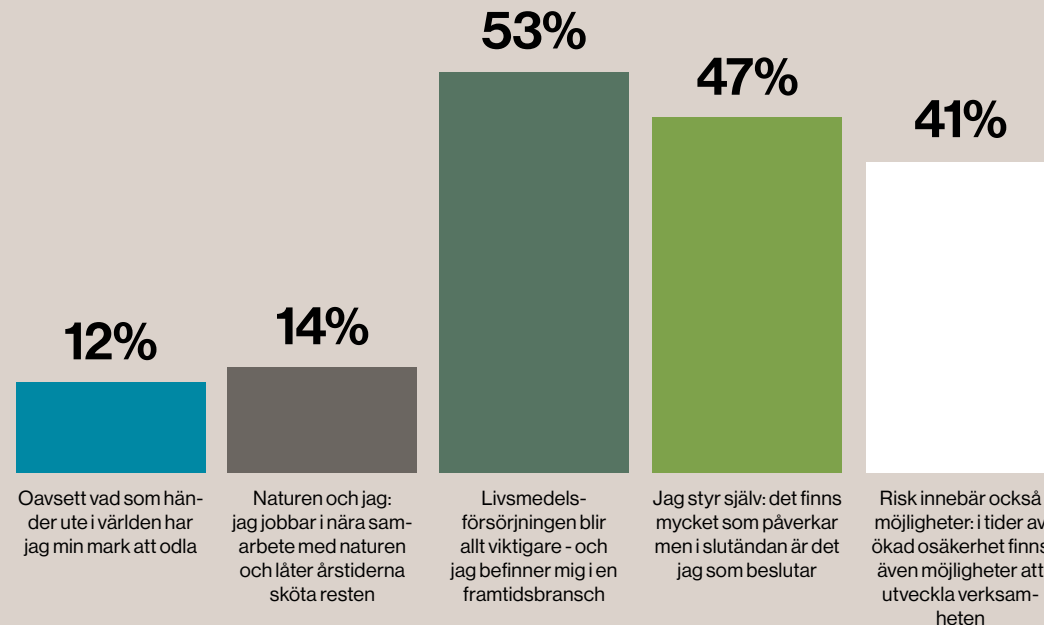

Nästan 4 av 10 upplever entreprenörskapet – att kunna producera och utveckla en verksamhet – som den största tjusningen med att vara lantbrukare.

Vilka/vilket av följande alternativ tycker du stämmer bäst in på den känsla som du har som lantbrukare i en tid av ökad osäkerhet?

Flera val möjliga

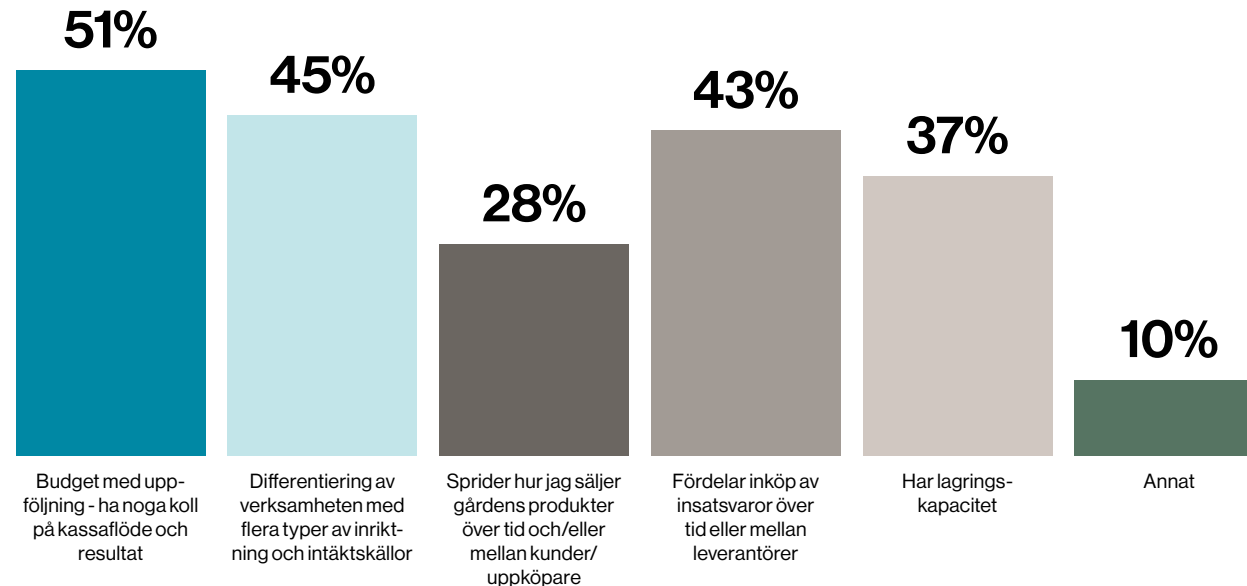

Mer än hälften av lantbrukarna anser att livsmedelsförsörjningen blir allt viktigare och att de befinner sig i en framtidsbransch.

Vilka generella strategier har du för att hantera ekonomisk osäkerhet?

Flera val möjliga

Lantbrukarna har flera olika strategier för att hantera den ekonomiska osäkerheten.

Helena
Hansson

Lantbrukarnas oberoende och självständighet är en fördel

Helena Hansson är professor i nationalekonomi på SLU, med inriktning mot lantbrukssektorn. Hon driver forskningsprojekt om hållbara livsmedelssystem och hur olika beteenden påverkar resultat.

Den osäkra tid vi lever i gör att Helena Hanssons forskning fått allt större betydelse. Hon har studerat hur och på vilka grunder lantbruken tar beslut kring investeringar och odlingsval. Syftet är att bidra till ökad hållbarhet, ekonomiskt, miljömässigt och socialt, inom lantbrukssektorn och i förlängningen till bättre fungerande livsmedelssystem.

– Lantbruken påverkas i olika grad av den osäkerhet som vi befinner oss i. Generellt blir högspecialiserade lantbruk mer påverkade. Om exempelvis en insatsvara går upp mycket i pris eller om tillgången är osäker kan det ändra förutsättningarna helt. Att specialiseringen blir ett problem går på tvärs med utvecklingen i lantbrukssektorn sedan decennier, där allt högre specialisering har varit en strategi för att öka produktiviteten och säkra lönsamhet. Nu utmanas den sanningen, vilket gör att lantbruksföretagen behöver se över sin verksamhet.

Helena Hansson ser oberoende och självständighet som avgörande faktorer. Det blir viktigare för lantbrukarna att kunna sköta produktionen utan att behöva köpa in allt utifrån. Ekologisk odling, som ofta kräver mindre inköp, kan få ett nytt uppsving och hon tror att det blir en ökad diversifiering i lantbruken för att skapa bättre stabilitet.

– De ökade riskerna och osäkerheten gör att det antagligen blir större variation i lantbrukssektorn framöver, något som också forskningen lyfter fram som långsiktigt mer ekonomiskt. En annan utvecklingstrend är ökad elektrifiering för att minska bränsleberoendet. Vi ska inte heller glömma att livsmedelspriserna ökar, vilket gör att lantbrukarna nu får mer betalt och många har riktigt god lönsamhet.

Hon berättar att lantbrukare, till skillnad från många andra, ofta tar beslut utan att låta sig påverkas så mycket av vad omgivningen tycker.

– Lantbrukare litar i stor utsträckning på sin egen kunskap. Det som är viktigt för deras val av produktionsmetoder är att de känner att de har tillräcklig kunskap om metoden eller kan tillägna sig den nödvändiga kunskapen och att de tror på produktionsmetoden. För oss som samhälle är det positivt eftersom olikheten och diversifieringen som det kan leda till gör oss mindre sårbara. Sammantaget kan det ge oss starkare och mer hållbara livsmedelskedjor. ■

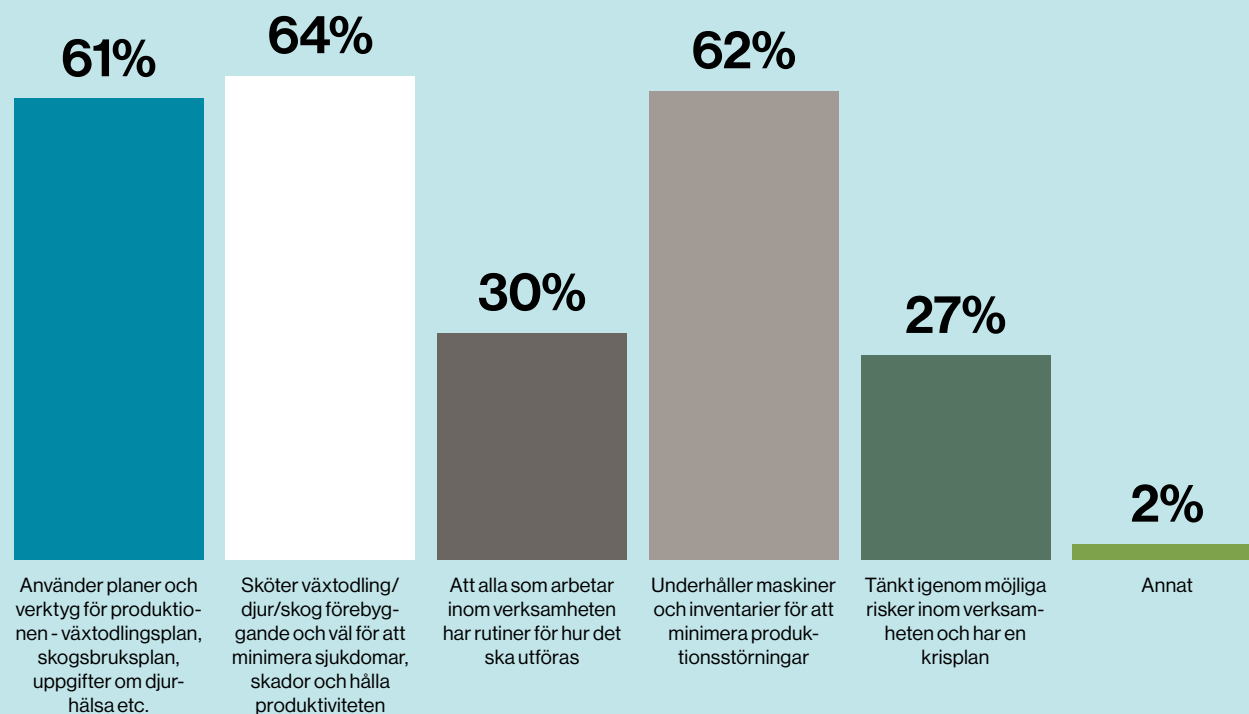

De ökade riskerna och osäkerheten gör att det antagligen blir större variation i lantbrukssektorn framöver, något som också forskningen lyfter fram som långsiktigt mer ekonomiskt.

Helena Hansson, professor i nationalekonomi på SLU, med inriktning mot lantbrukssektorn.

På vilka sätt jobbar du mer konkret med att minimera risker i vardagen?

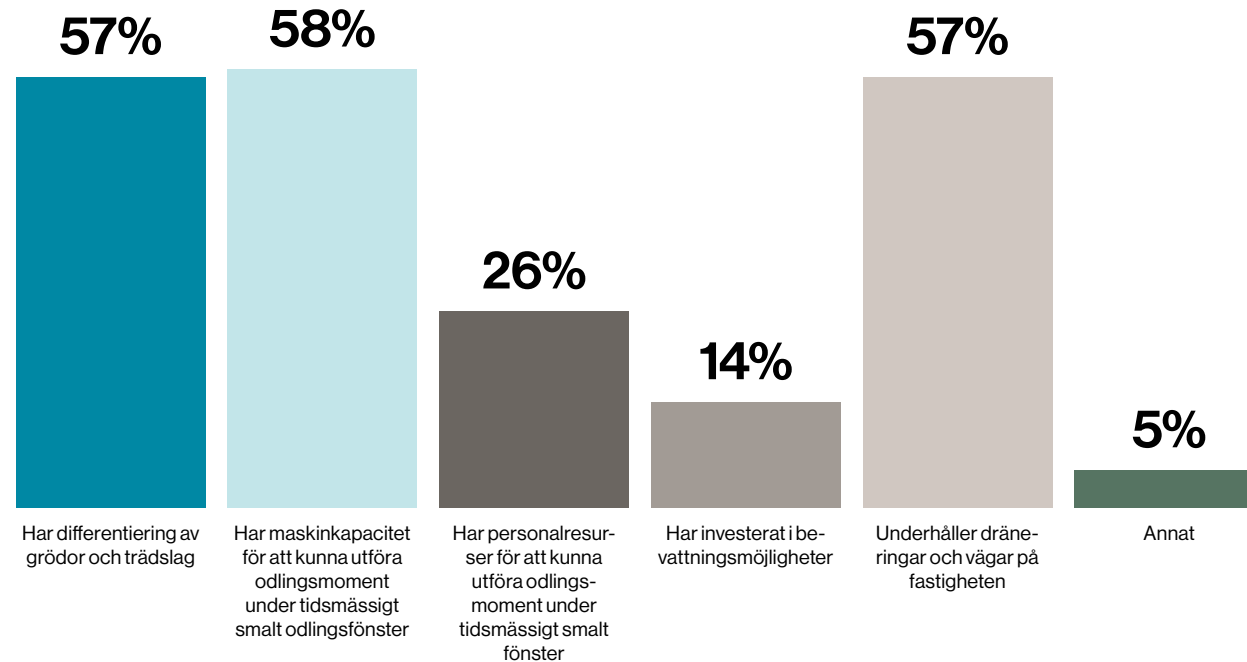
Flera val möjliga

Lantbrukarna jobbar på flera sätt för att hantera risker i sin vardag. Omkring 6 av 10 i panelen svarar att de jobbar med olika former av planering av verksamheten – som växtodlings- och skogsbruksplaner – samt underhåll av maskiner för att förebygga risker.

Vilka strategier har du för att hantera att vädret kan skilja mellan år och under säsong?

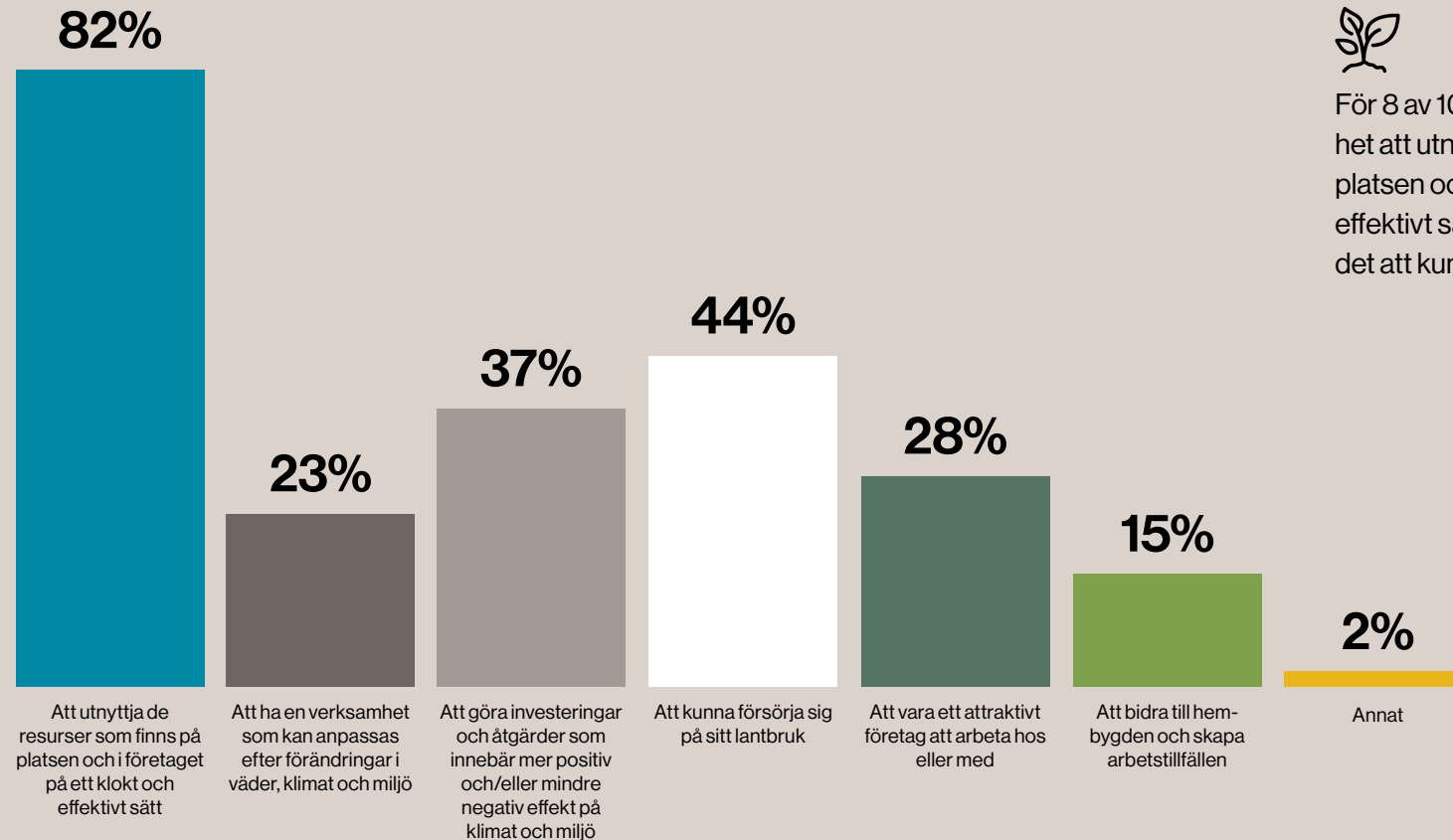
Flera val möjliga

Lantbrukarna har flera olika strategier för att hantera de varierande väderförhållandena.

Vad innebär hållbarhet för ditt företag och verksamhet?

Flera val möjliga

För 8 av 10 lantbrukare innebär hållbarhet att utnyttja de resurser som finns på platsen och i företaget på ett klokt och effektivt sätt. För mer än 4 av 10 innebär det att kunna försörja sig på sitt lantbruk.

Kontakten med kollegorna blir än viktigare

Elof Nilsson är lantbrukare på Gotland där han driver två lantbruksföretag, ett konventionellt och ett ekologiskt med bland annat köttproduktion. Han har tidigare beskrivit sina erfarenheter från torkan 2018 och ser att det finns likheter, men även skillnader, i den osäkra omvärldssituation vi nu har. Han ser också att värdet av kontakterna med kollegor ökar.

Torkan 2018 var en extrem period för svenska lantbruk. Skördar uteblev och krisstöd fick betalas ut från staten. Elof Nilsson har sina två lantbruksverksamheter på Gotland, ett landskap som är särskilt utsatt för bristande tillgång på vatten. Han är liksom andra lantbrukare i Sverige oroad över utvecklingen och han ser likheter med hur situationen var då.

– Torkan 2018 slog hårt mot lantbruken och speciellt mot oss animalieproducenter. Lärdomen var att bygga buffertar och ha lager för extrema händelser. Problemet nu 2022 är att dessa buffertar snabbt äts upp. Med ökande räntor, högre drivmedelspriser och dyrare insatsvaror försvinner möjligheten att skapa likviditet.

**Elof
Nilsson**

” Det går att göra bra affärer och öka omsättningen.

Elof Nilsson, lantbrukare på Gotland

Och dessutom är en stor skillnad att den nuvarande krisen inte är isolerad, den är inte kopplad till gården, utan till en helt oförutsebar omvärld.

Elof beskriver hur krisen slår mot möjligheten att göra investeringar. Förbättringar för såväl produktionen som klimatet får skjutas framåt i tid.

– Varje procent i ränta innebär en kvarts miljon i ökade kostnader. Det gör att jag nu har fått pausa alla planerade investeringar. De planerade solpanelerna och den moderna hötorken, som hade tagit bort stora mängder plast i verksamheten, måste vänta. Det känns såklart mindre roligt för både oss och klimatet.

I osäkra tider ser han att kontakten med kollegor blir ännu viktigare. Det handlar nu om att finna kraft för att orka driva verksamheten vidare. Orosmolnen finns där men han ser kollegornas stöd som värdefullt.

– Det kan handla om något så enkelt som att skicka korta hälsningar via chattar och sociala media. Vi har ju alla digitala möjligheter. Sedan behöver vi också samtalet mellan fyra ögon då man lyfter på locket och pratar om hur det egentligen är och känns.

Här lyfter Elof också värdet av att träffas på möten och andra forum som kretsar kring landsbygds- och lantbruksfrågor och även att möta allmänheten och höra hur de ser på läget.

Vad ser du som den stora ekonomiska risken på senare tid?

– Den största risken tror jag är den ekonomiska nedgången i hela samhället. För oss lantbrukare har konsumenternas vilja att köpa svenskt varit en avgörande faktor under pandemin. När deras plånböcker nu blir allt tunnare är det lätt att de tvekar och i stället väljer det billigare danska eller det exportsubventionerade irländska köttet när de står vid butikshyllan. Här måste vi tillsammans jobba för att lyfta värdet av svenska produkter och att offentlig sektor inte ska sluta köpa in svenskt.

Det finns också möjligheter, menar Elof avslutningsvis.

– Det går att göra bra affärer och öka omsättningen. Inspiration finns om man pratar med kollegorna och för egen del satsar jag mer på skogen. Marknaden är ju positiv genom de stigande priserna.

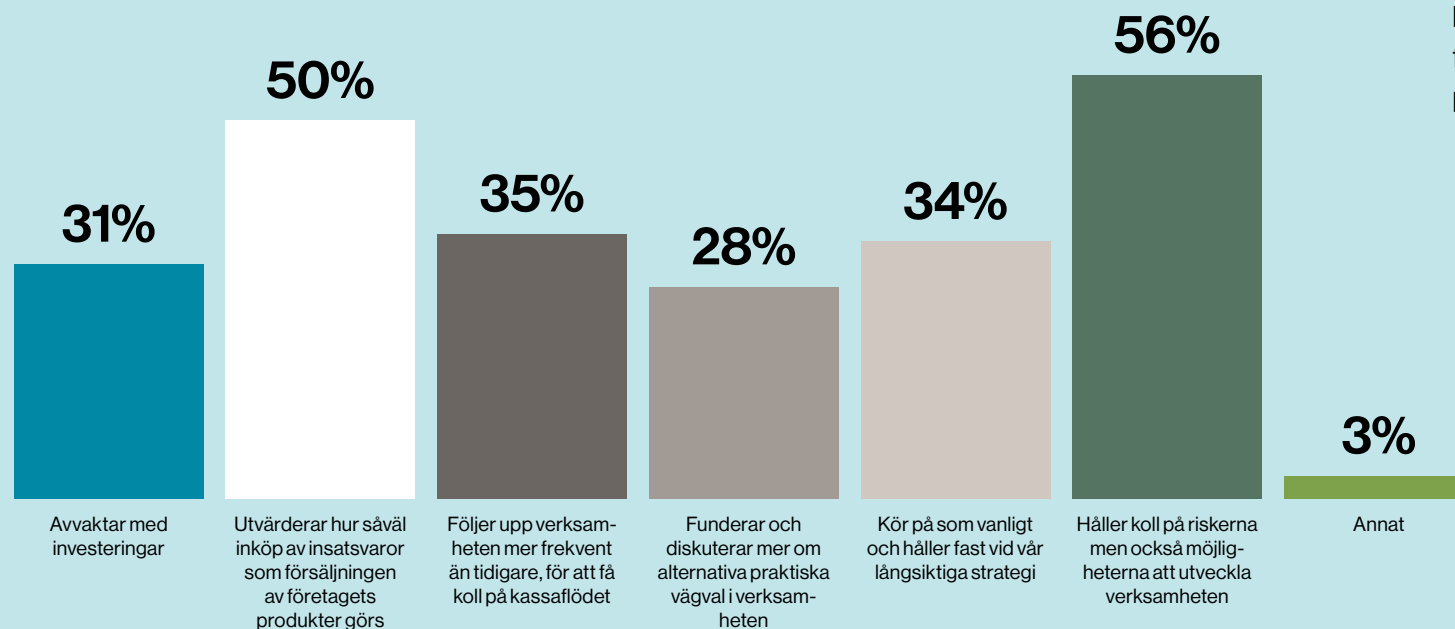
De högre priserna på spannmål innebär också att man pressar in mer avsalugrödor i växtföljden. Raps, vete och även ärtor har i högre utsträckning fått ersätta vallen.

– Som lantbrukare har man inte råd med att missa de här möjligheterna till ökade intäkter när de väl finns där. ■

Hur förhåller du dig till dagens osäkra omvärldsläge?

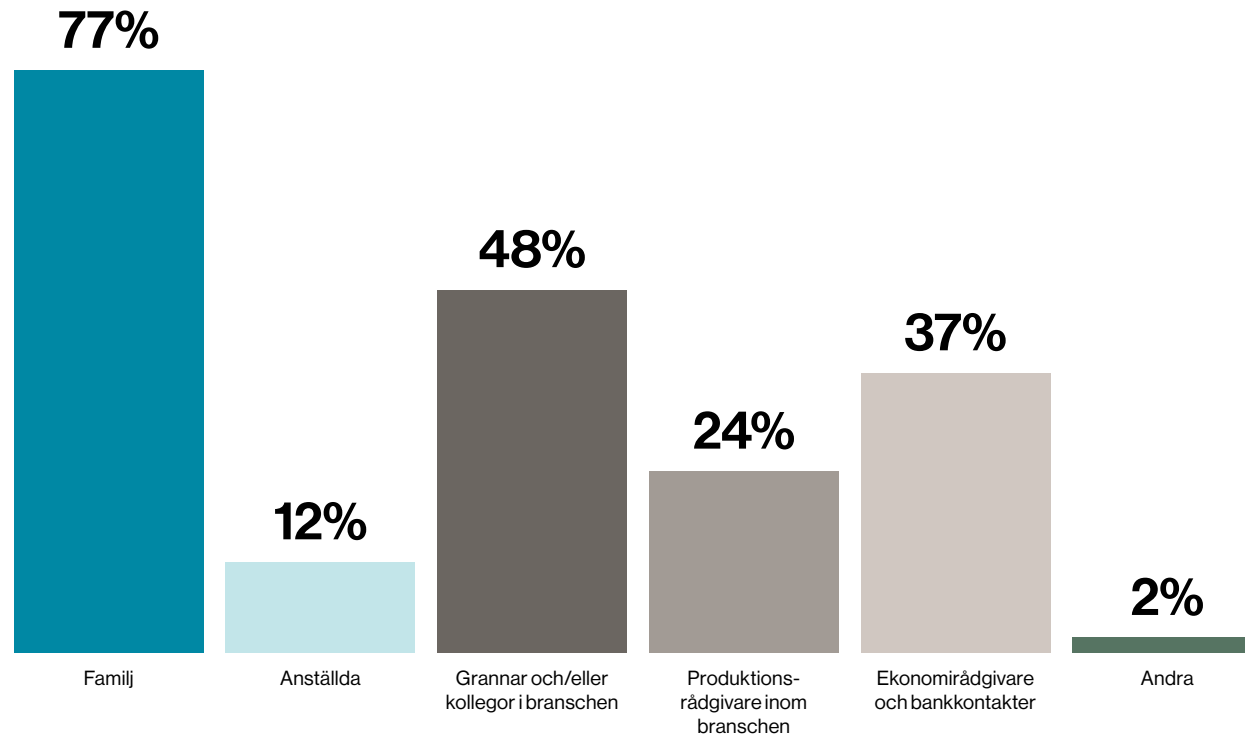
Flera val möjliga

Nära 6 av 10 lantbrukare håller koll på risker men också möjligheten att utveckla verksamheten. Hälften utvärderar hur inköp av insatsvaror och försäljningen av företagets produkter görs.

Vilka bollar du helst med kring strategi, tankar kring vägval och prioriteringar inom verksamheten på gården?

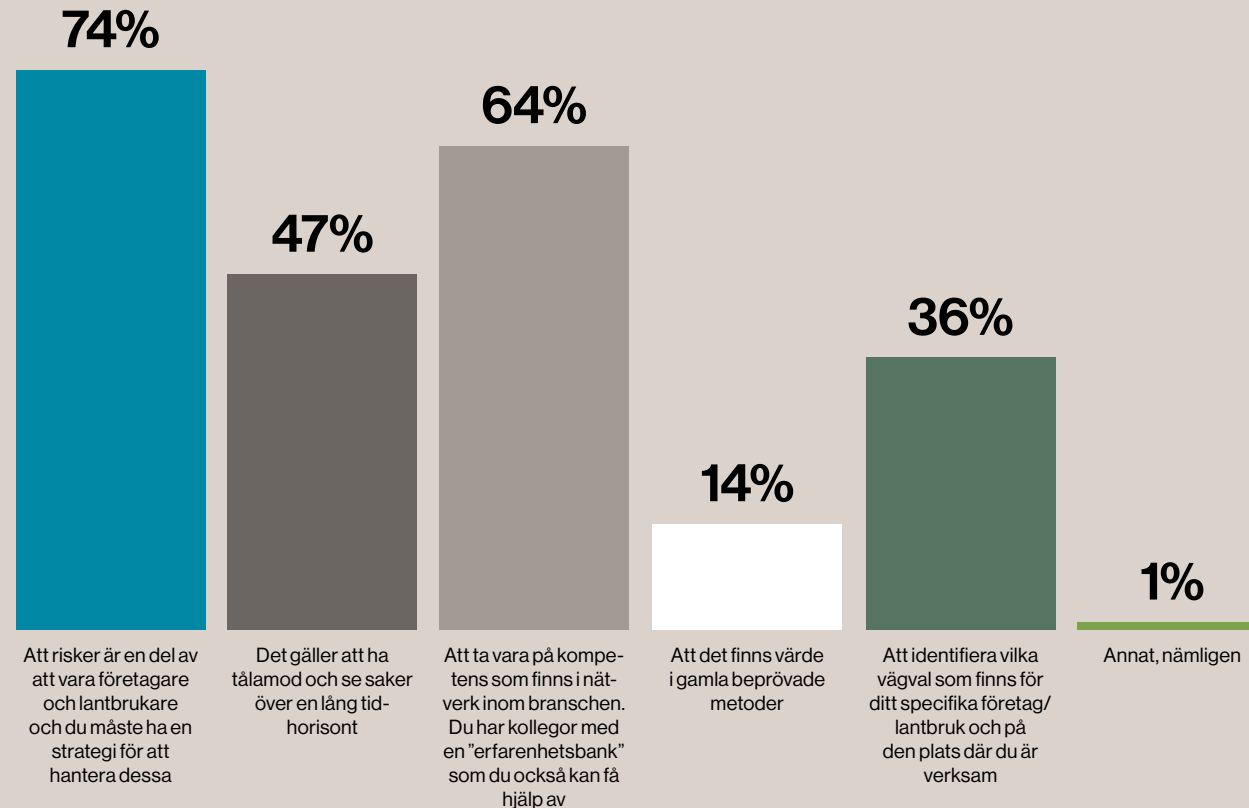
Flera val möjliga

Nästan 8 av 10 lantbrukare diskuterar helst frågor rörande gården med sin familj. Hälften diskuterar med grannar eller kollegor i branschen.

Vad kan den yngre generationen lära av den äldre när det gäller att hantera utmaningar och se på tillvaron?

Flera val möjliga

Mer än 7 av 10 lantbrukare tycker att den yngre generationen kan lära sig av den äldre att risker är en del av att vara företagare och lantbrukare. 6 av 10 tycker att de ska lära sig att ta vara på kompetensen som finns i nätverk inom branschen.

Vi måste vara pålästa och noggranna i allt vi gör

Henrik Brinte är växtodlare i Skåne. Gården är på 350 hektar och ligger mellan Ystad och Simrishamn. För honom, liksom för andra i branschen handlar det nu om att göra noggranna kalkyler på vad som lönar sig. Kilo per hektar är det som räknas, poängterar han.

Den tid vi lever i skapar stor osäkerhet för svenska lantbrukare. Kostnaderna för insatsvaror har gått upp kraftigt och el- och bränslepriser ligger fortsatt på höga nivåer. Det ger mindre marginaler i verksamheterna och många behöver ta sig an utmaningarna i lantbruken på nya sätt.

Växtodlaren Henrik Brinte menar att det rådande läget kräver mer av honom som lantbrukare.

– Vi måste vara mer pålästa. Det är stora svängningar i priserna, vilket påverkar resultaten. Som gammal i gården känner jag den väl och det hjälper mig att exempelvis köra snålare för att spara diesel. Vi satsar också mer på precisionsjordbruk och gör kalkyler för

varje insats. Det handlar om att räkna fram kilo per hektar och vad som faktiskt lönar sig. Noggranna beräkningar har blivit ännu viktigare.

Henrik tar upp att omvärldsläget kräver att Sverige satsar på livsmedelsproduktion.

– Världens befolkning ökar och alla vill ha mat. Samtidigt hör vi om nya katastrofer och det förskräckliga kriget i Ukraina. Det gör att livsmedel och livsmedelsproduktion måste vara högsta prioritet för oss som land. Ytterst är det politikerna som måste ta beslut som möjliggör produktion av livsmedel här hos oss.

Gården har förutom växtodling även en ”Bo på lantgård”-verksamhet med 54 bäddar, vilket är en ganska vanlig sidosverksamhet bland lantbrukarna i södra Sverige. Henrik har även valt att bruka sin jord helt plöjningsfritt eftersom det ger större motståndskraft.

– Det handlar om att både öka intäkterna och att minska riskerna i verksamheten. Maskarna klarar sig bättre i jorden och det ger i sin tur bättre motståndskraft vid häftiga regn. Dessutom kan kultivatorn täcka flera gånger så stor yta på samma mängd bränsle. ■

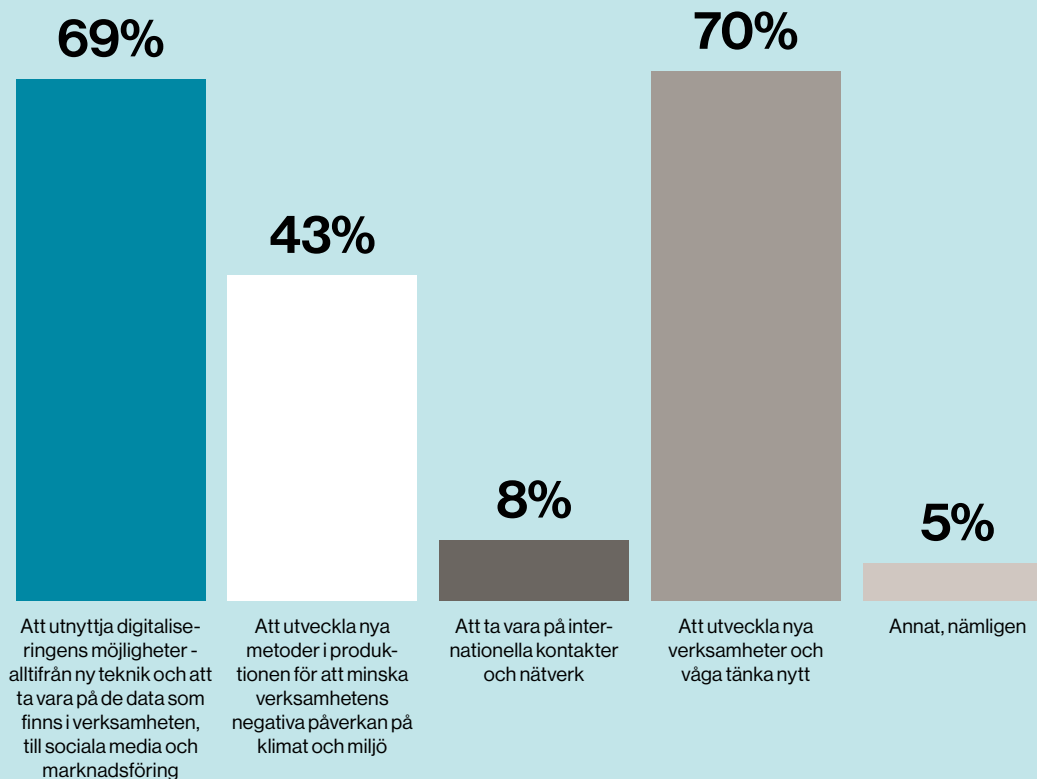

Det handlar om att både öka intäkterna och att minska riskerna i verksamheten.

Henrik Brinte, växtodlare i Skåne.

Vad kan den äldre generationen lära av den yngre när det gäller att hantera utmaningar och se på tillvaron?

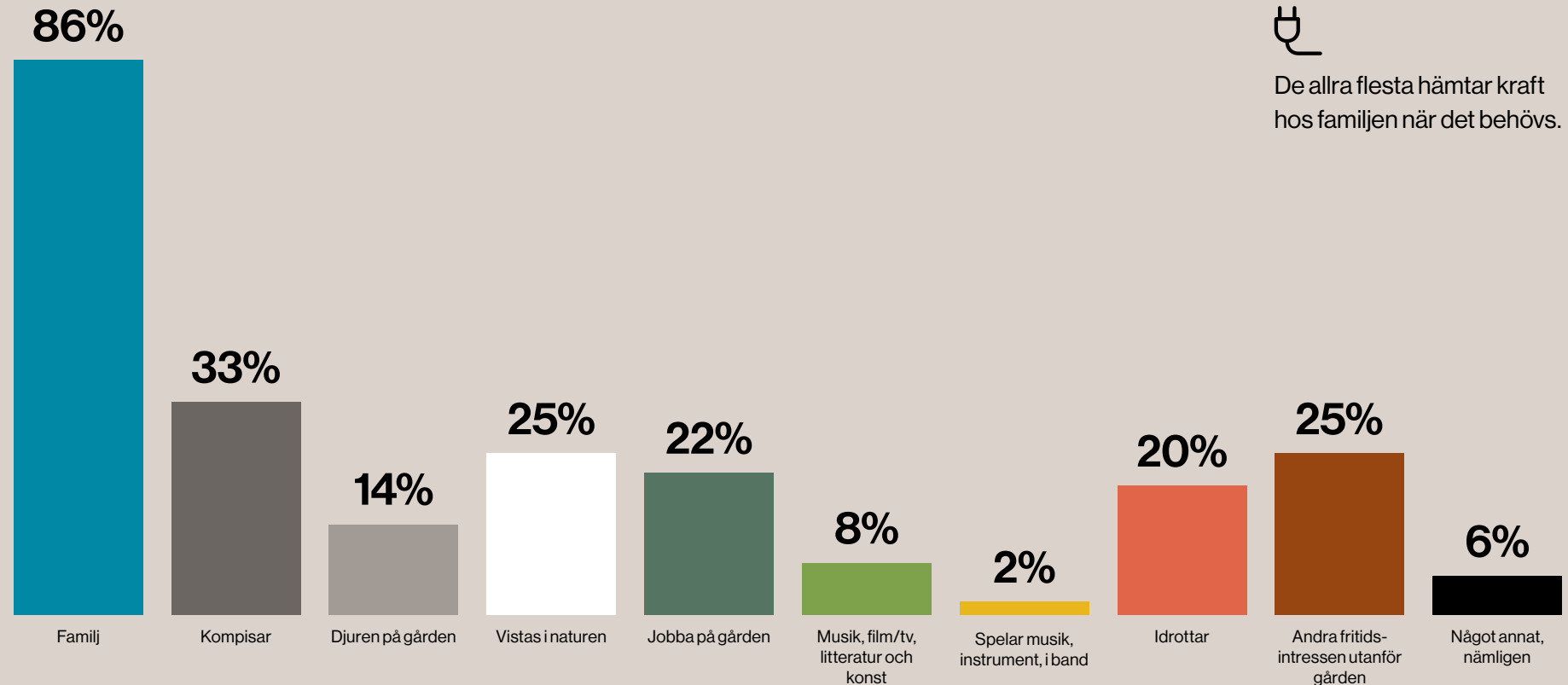
Flera val möjliga

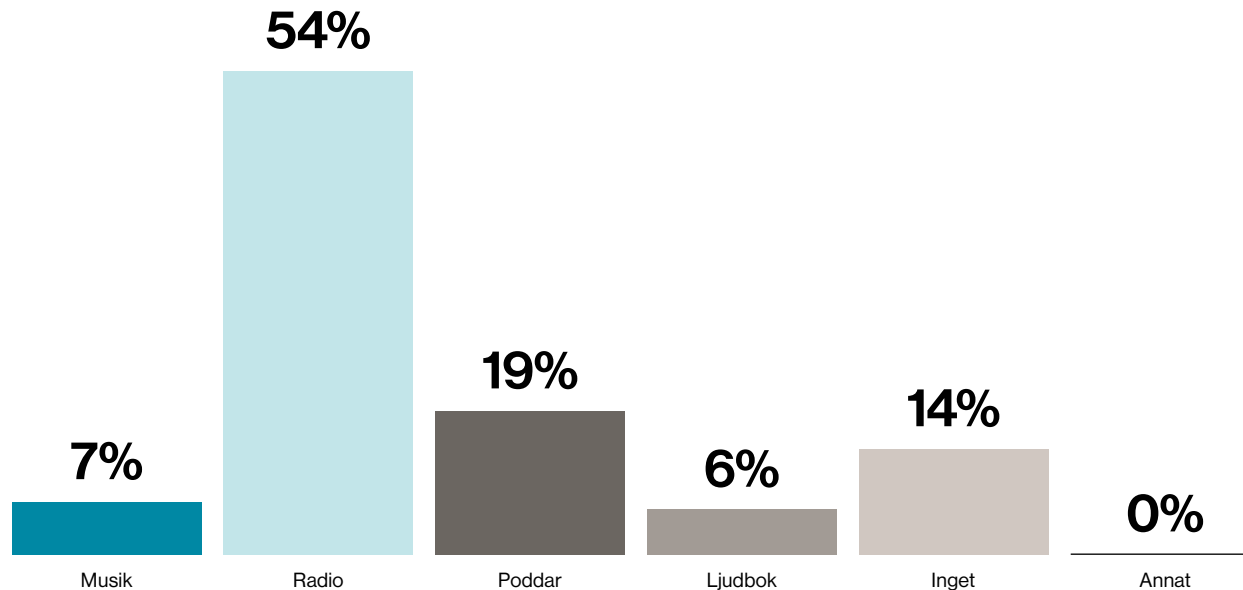
7 av 10 lantbrukare tycker att den äldre generationen kan lära sig av den yngre att utveckla nya verksamheter och våga tänka nytt. Nästan lika många tycker att det är att utnyttja digitaliseringens möjligheter.

Var hämtar du kraften när den behövs?

Flera val möjliga

Vad lyssnar du helst på i lurarna medan du jobbar på gården?

Mer än hälften av lantbrukarna lyssnar helst på radio när de jobbar på gården. Färre än var tionde har musik i öronen.

Avslutande ord

Lantbrukspanelen fortsätter ha en positiv känsla i rollen som lantbrukare, trots utmanande och mer osäkra tider, där riskerna i verksamheten har ökat. En anledning till det är säkert att avsalupriserna har stigit och skördarna varit relativt goda. Men en annan är att i lantbrukarens grund ligger att hantera osäkerheter. Det har lantbrukaren gjort i århundranden.

Vad är det som bygger den förmågan?

Att arbeta med en bredd i strategier och riskhantering, svarar Lantbrukspanelen, som omfattar över 100 lantbruksföretagare varav flera av landets större. Att ständigt utveckla entreprenörskapet och företagets möjligheter utifrån de förutsättningar som gäller nu är en grundläggande

lantbruksfilosofi. Hållbarheten byggs utifrån gårdens förutsättningar och att ta tillvara dem på så sätt att det finns långsiktighet över generationer. Med det ständiga perspektivet, att ständigt nyttja ett nu till att lägga grunden för generationer, står pall mot kortsiktiga utmaningar och osäkerheter verksamheten.

Lantbrukspanelens svar sätter ord på entreprenören som ser ständiga möjligheter i det nära i sin verksamhet och därigenom hanterar risker och osäkerhet – sådant som det faktiskt många gånger inte går att planera för, men som lantbrukaren möter på med olika strategier och på olika sätt varje dag, året runt.

